مدیریت شهری
شماره ۳۶ پاییز ۱۳۹۳
No.36 Autumn 2014
۲۲۳-۲۳۲
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۵/۱ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۲/۱

تعیین عوامل انگیزشی ساکنین بافت فرسوده شهر شیراز برای مشارکت در بهسازی و نوسازی آن

خسرو موحد*- استادیار گروه معماری دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

امروزه مشارکت مردم در نوسازی بافت فرسوده شهرها به عنوان مهم‌ترین عامل موفقیت درمدیریت شهری محسوب می‌شود. بدیهی است که مشارکت مردم در نوسازی بافت فرسوده، نیازمند وجود انگیزه‌های لازم ساکنین است و وجود انگیزه‌های لازم مستلزم متقاعدشدن آنها در این کار می‌باشد. متقاعدشدن نیز نیازمند گفتگو و انعطاف‌پذیری ساکنین می‌باشد و طبیعتاً گفتگو و انعطاف‌پذیری مستلزم شناخت عوامل انگیزشی مردم در مشارکت می‌باشد. مقاله حاضر حاصل پژوهشی است که در خصوص تعیین عوامل انگیزشی مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهرشیراز انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و به‌لحاظ روش از نوع توصیفی- تحلیلی بوده و گردآوری داده‌ها به شیوه پیمایش صورت گرفته است. ابزار سنجش این پژوهش پرسشنامه ای بود که روایی آن توسط صاحب نظران مدیریت شهری مورد تأیید قرارگرفت. نمونه آماری تحقیق شامل ۴۰۰ نفر از ساکنین محله‌های مختلف منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است. پرسش اصلی این پژوهش عبارت بود از این که مهمترین عامل انگیزشی مردم برای مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت چیست؟ یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که از بین عوامل انگیزشی، عامل محله به خصوص علاقه به بهتر شدن محله و بالا رفتن امنیت آن از سایر انگیزه‌ها تاثیر بیشتری بر مشارکت داشته است. با بررسی عوامل فردی مشخص شد که سن و نوع جنسیت فرد بر بالا رفتن مشارکت تاثیر دارد.

واژگان کلیدی: بافت‌های فرسوده، شیراز، بهسازی و نو سازی، مشارکت، عوامل انگیزشی

Factors motivating residents of Shiraz distressed areas to participate in improving and renovating program

Abstract

Urban distressed area has been a serious problem in many cities in Iran for decades. One of the fundamental trends in Iranian government has been the implementation of consistent strategies for overcoming problems of urban distressed area. Old historical zone of Shiraz city is among the distressed area with different cultural, social and physical problems. Amongst the improvement and renovation policies for dealing with distressed areas is the concept of the people participation. Partnership is part of the social responsibility to overcome the urban problems. 'People Participation' is a very commonly used term in the urban development literature as well as in policy making and implementation by both governments and non-governmental bodies. It can be defined as an interventionist process leading to a sustainable improvement in the standard of living and welfare of the people living in the distressed areas.

What people say is also what they believe as well as what they need. When investigating about the population structure of Shiraz distressed area, what the residents believe about their living area and their partnership in improvement and renovation is very important. The current study investigated what factors motivate people to participate in improving and renovating their living areas. For this purpose, answering the following questions was conducted: What ate the residents' views concerning their willingness to cooperate with the government for improving and renovating Shiraz distress areas? What are the factors that motivate residents to participate in improvement and renovation? What are the barriers that interfere with people' participation? In this study, the technique of the questionnaire is used and the statistical analysis of the questionnaire is carried out using the SPSS program. By using the questionnaire data, the population structure of Shiraz distressed area and their willingness to participate in improving and renovating program were identified. The questionnaire carried out in this study consisted of 21 questions. The questions were presented in either a short answer or multiple-choice format. The questionnaire survey carried out from July; 2012 until November 2012. 400 residents of the entire population of old historical zone of Shiraz city were asked to answer the survey questionnaire. n order to analysis the questionnaire. The questionnaire was assessed to see what will encourage people to participate in improving and renovating program. This is assessed by asking respondents to judge the partnership. The respondents were asked to rate the agreement of each item. It refers to the degree to which an individual approve the benefit of participation in improving and renovating program. There are different motivations affecting the people participation in improving and renovating program. For finding the motivations affecting the people participation, Kendall's tau correlation coefficient was calculated for vicariate comparisons between partnership and different items. Strong association was found for age and gender of the respondent. Also, the respondents who like to have relation with their neighbors and those have participated for regeneration **and revitali**zation of urban distressed areas have more tendencies in participation. The most important reasons for participating in improving and renovating program identified through this study were; security progress of districts, the houses firmness and district cleanness. Survey respondents also indicated that encouragement of others, significantly contributed to the participating in improving and renovating program.

Key words: Distressed Area, Improvement and Renovation, Shiraz, Motivation Factors

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۷۱۱۸۰۰۷۷، رایانامه: Khmovahed1@yahoo.com

این مقاله برگرفته از یک طرح پژوهشی با نام: «تعیین عوامل انگیزشی ساکنین بافت فرسوده شهر شیراز برای مشارکت در بهسازی و نوسازی آن» است که با بودجه پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی شیراز از مهر ماه ۱۳۹۱ تا مهرماه ۱۳۹۲ اجرا شده است.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

مقدمه

امروزه مدیران شهری بدنبال حل معضلات محلات مسئله‌دار، از جمله بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهرها می‌باشند. مشاهدات اولیه از بافت فرسوده شهرشیراز نشان می‌دهدکه هرچند دولت برای بهسازی و نوسازی این محلات مشوق‌های خوبی مصوب نموده، اما مشارکت مردم در این امرکمتر به چشم می‌خورد و در نتیجه انجام فعالیت‌های بهسازی و نوسازی در این محلات به‌کندی صورت می‌گیرد. موسوی معتقد است مشارکت فرآیندی است که در برگیرنده انواع کنش‌های فردی وگروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تاثیرگذاردن بر تصمیم گیری درباره امور عمومی‌است (موسوی، ۱۳۸۵، ص ۵۴). مشارکت به عنوان یک عمل از نظر فرد دارای دو جنبه است:

۱. اول اینکه چه انگیزههایی فرد را ترغیب به انجام عمل مینماید.

۲. دوم اینکه، فرد چقدر نسبت به عمل مورد مشارکت آگاهی دارد و چه میزان عدم آگاهی او نسبت به این عمل موجب خودداری او از شرکت در آن میگردد (عفتی، ۱۳۷۱).

ارتباط بین بافت فرسوده شهری، مالکان خانه‌ها و مردمی‌که در این محلات زندگی می‌کنند، در بهسازی و نوسازی این گونه محلات به حداکثر حساسیت خود می‌رسد. بر این اساس، تعیین عوامل انگیزشی مشارکت مردم در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهرشیراز، از ضروریات تقویت مشارکت در این امر است. پژوهشگران فراوانی جنبه‌های انگیزشی مربوط به تصمیمات مردم برای شروع کاری را بسیار مهم می‌دانند. انگیزش فرآیند روی آوری به فعالیتی خاص و ادامه آن است. این فرآیندکه رفتار را بر می‌انگیزد و جهت می‌دهد، تمایلات و سوق‌دهنده‌های درونی و محرک‌های بیرونی را در بر می‌گیرد و نقشی قدرتمند در مشارکت افراد در فعالیت‌هایشان دارد (واعظ موسوی، ۱۳۸۶). در دیدگاه روانشناختی مشارکت بر عوامل انگیزه و ویژگی های شخصیتی به عنوان عوامل تعیین کننده نگرش‌های فردی در مبادرت به فعالیت‌های اجتماعی تأکید می‌شود. از این نظر در بررسی فعالیت‌های مشارکتی افراد باید به میزان احساس تعلق او به جامعه، اعتماد به نفس، خلاقیت، استعدادهای فردی و نیز انگیزه پیشرفت، انگیزه شایستگی، و انگیزه کار توجه داشت (هادیان، دانشپور، ۱۳۸۷).

برای تبیین مشارکت مردم در فعالیت‌های بهسازی و نوسازی بافت فرسوده و اصولاً هرگونه رفتار اجتماعی دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. آنتونی داونز معتقد است‌که هرگونه رفتار حاصل تصمیم فردی شخص است که به طور عاقلانه از میان گزینه‌های مختلف‌که در یک وضعیت خاص پیش روی اوست، گزینه‌ای را انتخاب‌کند که به بهترین نحو اهداف او را تأمین می‌نماید. اولسون معتقد است‌که نفع شخصی عقلانی فرد را وادار می‌کندکه هزینه‌های مشارکت درگروه یا عمل جمعی را در مقابل منافع آن بسنجد. وی عقلانیت را عامل قوی برای مشارکت می‌داند. داونز و اولسون هر دو بر عقلانیت در مشارکت تأکید دارند (راش، ۱۳۷۷، ص ۱۳۶).

مشارکت پذیر بودن مردم در حدی‌که در برابر محله خود حساس باشند از جمله ضرورت‌ها و لازمه توسعه اجتماعی هر کشوری است. در این رابطه تبیین انگیزه‌های مشارکت ساکنین بافت‌های فرسوده و شناخت عوامل مؤثر بر مشارکت به عنوان یکی از چالشهای مشارکت مردم درنوسازی آن می‌باشد. تحقیق حاضر میکوشد عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی بافت را بررسی کند. هدف آن، این است‌که با بررسی این مورد بتواند نکات وعوامل مهمی را که میتوانند بر مشارکت ساکنین تأثیر مثبتی داشته باشند، شناسایی نماید. بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر میتواند شهرداری بافت فرسوده شیراز را در بالا بردن مشارکت مردمی یاری رساند.

۱. مبانی نظری

نگاهی به موضوع مشارکت و انگیزه‌های آن‌که به وسیله پژوهشگران در چندسال اخیر انجام شده، نشانگر این است‌که سمت گیری مطالعات نظری مشارکت بیشتر در حوزه روستایی، مدیریت سازمانی و یا مشارکت سیاسی بوده است. برخی از موارد مرتبط با موضوع‌که بر اساس

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

بررسی‌های انجام‌گرفته بدست آمده، در این بخش آورده می‌شود:

لیپست و دوز بر عوامل و متغیرهایی در مشارکت تأکید می‌ورزند که به اعتقادشان بر آن تأثیر مهمی دارد ولی شدّت و الگوی این تأثیرگذاری ثابت نبوده است. مهمترین این عوامل عبارتند از: باورهای مذهبی، جنسیت، سن، نژاد، روستایی یا شهری بودن افراد، طبقه اجتماعی و پیوندهای منطقه‌ای (لیپست و دوز، ۱۳۷۳، ص ۳۹۶). راجرز معتقد است که عناصری چون انگیزه‌ها، ارزش‌ها و وجه نظرها عناصر اصلی و کلیدی برای فهم رفتار به‌شمار می‌آیند (احمدی و حامد، ۱۳۹۰، ص ۱۸۵).

طالشی معتقد است که در تجزیه و تحلیل مشارکت دو دیدگاه تئوریکی وجود دارد. ابتدا برخی مشارکت را بر اساس انگیزه‌ها و عوامل درونی تعیین و تفسیر می‌نمایند وگروه دوم افرادی که دیدگاهی اجتماعی داشته و عوامل بیرونی و محیطی را عامل اصلی در شکل‌گیری اعمال و رفتار انسانی به حساب می‌آورده‌اند (طالشی، ۱۳۸۹، ص ۸).

انگیزش را می‌توان حالتی در افراد دانست که آنان را به انجام رفتار و عمل خاصی متمایل می‌سازد (الوانی، ۱۳۸۴، ص ۱۵۲). مازلو معتقد بود که هرگاه یک سطح از نیازها برآورده شوند دیگر برانگیزاننده نیستند و سطوح بالاتر نیازها جهت انگیزش فرد شروع به فعالیت می‌کنند و شامل هفت نیاز می‌باشند: فیزیولوژیکی؛ ایمنی؛ عشق؛ احترام؛ خودشکوفایی؛ آزادی تحقیق و بیان؛ کسب دانش و درک (برومند، ۱۳۸۵، ص ۹۱).

افراد با دلایل گوناگون در نهضت‌های داوطلبی درگیر می‌شوند که انگیزه‌ی هر فرد با توجه به روحیات، خانواده، شرایط زندگی و محیط خود متفاوت است. البته برای جذب و به‌کارگیری داوطلبان باید از توقعات آنان باخبر باشیم تا بتوانیم مدیریت جذب افراد داوطلب را هدفمند سازیم و بر روی خواسته های آنان تمرکز کنیم (افروزه، ۱۳۹۰، ص ۱۶۵).

صارمی معتقد است که در میان همه نیازهای بشر، نیاز به امنیت از مهمترین و اساسی‌ترین نیازهای زندگی تعریف و جایگاه خود را در راس نیازهای انسان قرار داده و پایه و بنیان زندگی جمعی و تشکیل اجتماعات کوچک اولیه و بدنبال آن شهرها بوده است، چراکه زندگی فردی و یا حتی کوچکی اجتماعات آسیب پذیری آن را بیشتر می‌کند. به دلیل پیشرفت و توسعه و تمدن، امنیت، اهمیت گسترده تری به خودگرفته و دامنه آن، همه ابعاد کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و روانی زندگی انسانها را در برگرفته است (صارمی، ۳۹۰ معتقد است ۵ دسته از عوامل میتوانند موجب انگیزش افراد برای شرکت در کارهای داوطلبانه شوند که شامل انگیزه معامله‌گری، وظیفه‌گرایی، اجتماعی بودن، شهرت‌طلبی، و رشد شخصی می‌باشد. وی همچنین معتقد است اگر چه یک انگیزه برای انجام کارهای داوطلبانه ممکن است غالب باشد ولی معمولا چند انگیزه به طور همزمان روی فرد تأثیر میگذارند (عزیزی و زمانی، ۱۳۸۸). شکویی محله را ناشی از تجمع، پیوستگی، معاشرت، روابط همسایگی و اتحاد غیررسمی میان گروهی می‌داند که تشکیل واحدی به نام محله را می‌دهد (شکویی، ۱۳۷۲، ص ۴۸)

به اعتقاد اخلاقی یکی از روش‌های مهمی که می‌توان به کمک آن در کارکنان انگیزه ایجاد کنند، «روش تشویق» است؛ یعنی با ایجاد شوق و رغبت و تقویت روحیه و اعتماد به نفس، فرد را برای به‌کارگیری تمام نیرو و استعدادش در راه اجرای وظایف آماده می‌سازد. از این‌رو، می‌توان گفت روش تشویق شیوه‌ای اثرگذار بر انگیزش است (اخلاقی، ۱۳۹۰، ص ۱۲۷).

به لحاظ نظری، با توجه به مطالعات صورت‌گرفته جهت عوامل انگیزشی مؤثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن، عوامل انگیزشی در دو دسته کلی: عوامل فردی شامل ویژگی‌های عمومی‌و شخصیتی فرد و عوامل محیطی شامل عوامل محله، خانه و عامل دیگران (تاثیر افراد دیگر در تصمیم فرد) قابل تقسیم بندی می‌باشند. **متغیرهای تحقیق** را نیز می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود.

متغیر وابسته: مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن؛

متغیرهای مستقل: ویژگی‌های عمومی‌ساکنین شامل (سن، جنسیت، میزان سواد و شغل)، ویژگی‌های شخصیتی فرد شامل (تشویق، توجه، ارتباط و سود)،

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

عامل دیگران شامل متغیرهای (خانواده، دوستان و معتمد محل)، خانه شامل (مقاومتر و بهتر شدن خانه) و عامل محله شامل متغیرهای (زیبایی، امنیت، تمیزی و بهترشدن)؛

با توجه به عوامل و متغیرهای گفته شده، مدل نظری عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در نمودار یک ارائه شده است.

۲. شهر شیراز و محله‌های مورد مطالعه

شهر شیراز مرکز شهرستان شیراز و مرکز استان فارس می‌باشد. طبق آخرین سرشماری، شهر شیراز با ۱۲۰۴۸۸۲ نفر جمعیت، ششمین شهر پرجمعیت کشور در سال ۱۳۹۰ بوده است. در مورد قدمت شهر شیراز باید بگوییم که اغلب مورخین احداث شهر شیراز را با اشاره به اینکه قبلا در این محل و حوالی آن آبادی و شهری وجود داشته است، به قرن اول اسلام یعنی زمان عبدالملک خلیفه اموی نسبت می‌دهندکه در سال ۷۶ ه. ق بدست محمد بن یوسف ساخته شده است. شواهد و دلایل متعددی در دست است که نشان می‌دهد، پیش از این در همین دشت شهر یا محلی با همین نام وجود داشته است (افسر، ۱۳۵۳، ص ۲۴).

در حال حاضر بیش از چهل و هشت هزار هکتار بافت فرسوده درکشور وجود داردکه بیش از شانزده هزار هکتار از آن درکلان شهرهای کشور است. از این میزان سهم بافت فرسوده شهر شیراز با بیش از ۷۰ هزار نفر جمعیت حدود یک هزار و ۶۹۱ هکتار از مساحت شیراز را تشکیل می‌دهدکه ۶۶۰ هکتار معادل ۲۱ درصد از مساحت بافت فرسوده را نیز بافت تاریخی و فرهنگی اشغال‌کرده است. در واقع این محلات علاوه بر اینکه هسته اولیه پیدایش شهر شیراز و جزء محلات با هویت وارزشمند می‌باشند، در حال حاضر نیز بسیاری از فعالیتهای تجاری، مذهبی و خدماتی را در خود جای داده‌اند. درمجموع این منطقه مساحت قابل توجه ای از مساحت شهر شیراز را تشکیل می‌دهد. این بافتهای مسکونی برغم ارزش آن، هم اکنون عمدتا تخلیه شده و باگذشت زمان افراد مسئله دار در آن ماوا گرفته و معضلات اجتماعی و امینتی عدیده برای ساکنین و همچنین مناطق دیگر شهر به وجود آورده است. نقشه شماره ۱، موقعیت بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز را نشان می‌دهد.

۳. روش تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف، **کاربردی** و از نظر **روش**

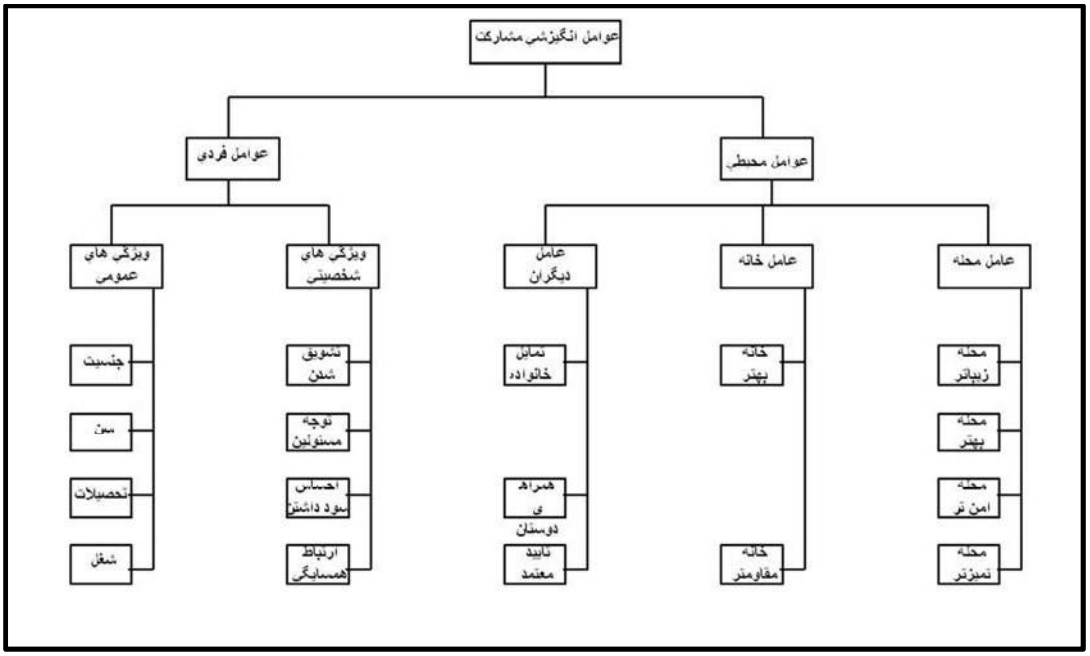

نمودار ۱. مدل نظری عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی فرهنگی شیراز؛ ماخذ: داده‌های پژوهش.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

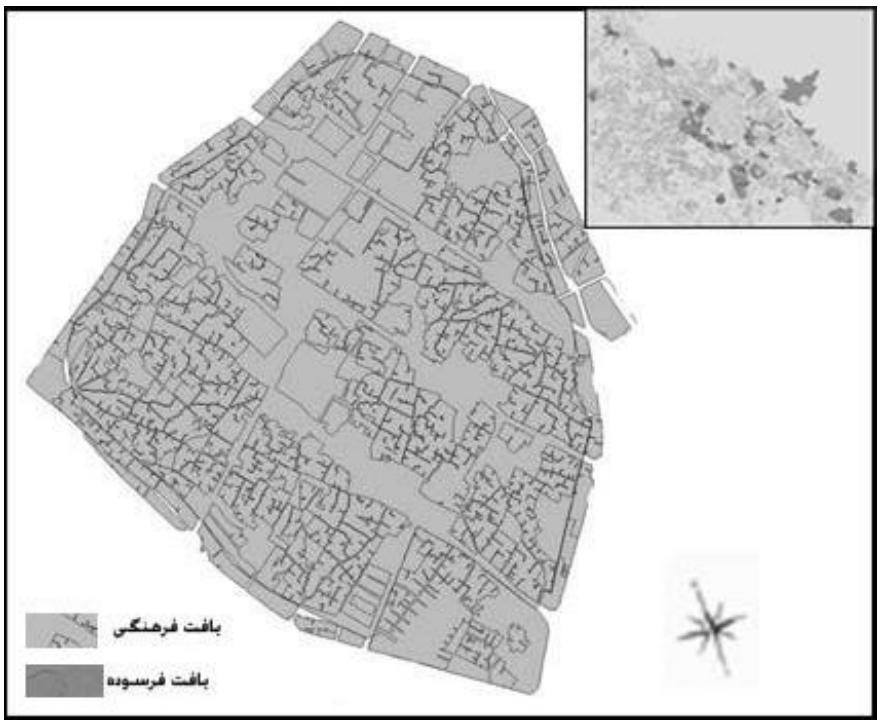

نقشه ۱. موقعیت بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز؛ ماخذ: شهرداری شیراز.

توصیفی- تحلیلی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع **پیمایشی** است. **جامعه آماری** پژوهش شامل کلیه خانوارها در محله‌های مختلف منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است. با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن دقت احتمالی مطلوب برابر با (۵۰٪)=d، ضریب اطمینان (۱/۹۶) t = p و میزان احتمال عدم وجود صفت برابر با (۵۰٪)=q، **حجم نمونه** به میزان ۳۸۴ نفر به دست آمد.

با توجه به اینکه جامعه آماری بافت تاریخی و فرهنگی شهر شیراز می‌باشد و به علت احتمال عدم تمایل بعضی از ساکنین در همکاری در پاسخگویی به سوالات، به جای ۳۸۴ نمونه، تعداد ۴۰۰ خانه به عنوان نمونه از محلات مختلف با روش **نمونه‌گیری خوشه‌ای** از محلاتی انتخاب گردید که بعنوان بافت تاریخی و فرهنگی شهر توسط شهرداری منطقه هشت شیراز تعریف شده است. سپس با مشاهده و انجام پرسشنامه، اطلاعات مورد نیاز اهداف پژوهش در محلات نمونه بدست آمد.

سطح مشاهده در دو سطح خصوصیات فردی ساکنین و عوامل انگیزشی مشارکت می‌باشد. متغییرهای مهم مستقل تحقیق شامل عوامل فردی نمونه‌های آماری و عوامل محیطی مطابق با نمودار ۱ است که تاثیر آن بر متغیر وابسته **«میزان تمایل مشارکت در بهسازی و نوسازی بافت»** مورد بررسی قرارگرفته است.

در این تحقیق از نرم افزار SPSS جهت ثبت اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن استفاده گردید. وسعت منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و تعداد زیاد خانه و تنوع در ساکنین و صاحب خانه، میزان همکاری آنها در جمع آوری اطلاعات از محدودیت‌های این تحقیق می‌باشد. در طراحی بعضی از سئوالات از طیف پنج گانه لیکرت استفاده شد. با توجه به محله‌بندی بودن منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز، جهت تعیین محله‌های نمونه، از روش نمونه گیری خوشه ای دو مرحله ای استفاده گردید. منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز به ۱۰ محله تقسیم شد و از هر محله تعدادی نمونه از خانه‌هایی که حاضر به پرکردن پرسشنامه بودند به صورت نمونه‌گیری غیر احتمالی انتخاب گردید. لازم به ذکر است معیار محله‌بندی پنج رقم اول کدپستی در نظر گرفته شد. پرکردن پرسشنامه در بازه زمانی تیرماه ۱۳۹۱ تا آبان ماه همان سال به صورت مقطعی صورت گرفت. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه محقق

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

ساخته شامل ۲۱ سؤال ناظر بر ساختار جمعیتی منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و انگیزه‌های مشارکت مردم در نوسازی در قالب متغیرهای مستقل و وابسته، استفاده شده است. برای تعیین روایی، پس از مصاحبه مقدماتی با تعدادی از ساکنین بافت و با مراجعه به متون علمی، تئوری‌های مربوط به موضوع و سؤالات پژوهش، متن پرسشنامه تنظیم گردید و سپس در اختیار ۲۰ نفر از صاحب‌نظران مدیریت شهری قرار گرفت. بعد از اعمال نظرات اصلاحی آنان، روایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. بدین ترتیب اعتبار محتوایی- صوری گویه‌های پرسشنامه فراهم شد. برای تعیین ثبات و پایایی آن نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد و هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری تعیین گردید. آلفای کل پرسشنامه ۰/۷۸۹، به دست آمد. با توجه به عدد به دست آمده برای پایایی سؤالات پرسشنامه، نتیجه گرفته می‌شود که ابزار پژوهش از ثبات و پایایی قابل قبولی برخوردار است. پرسشنامه با هدف پاسخ به برخی سؤالات، از جمله، مهمترین عوامل انگیزشی مشارکت‌کنندگان در بهسازی بافت، طراحی گردید. برای مشخص شدن انگیزه‌های مشارکت بر مبنای نمودار یک، سئوالهایی به صورت لیکرت ۵گزینه ای ازکاملاً موافقم تاکاملاً مخالفم طراحی شد. به منظور امتیاز دهی سوالات انگیزشی پرسشنامه، برای کاملا موافق امتیاز ۲، نسبتا موافق امتیاز ۱، نسبتا مخالف امتیاز ۱-، کاملا مخالف امتیاز ۲ - و برای بی نظر امتیاز صفر در نظرگرفته شد. جدول شماره یک سئوالهای مربوط به عوامل انگیزشی در پرسشنامه را نشان می‌دهد.

از طرفی برای پژوهشگر سؤالهای زیر نیز مطرح بوده است: آیا متغییرهایی چون جنسیت، سن، میزان تحصیلات و نوع شغل می‌تواند تفاوت‌هایی در انگیزه مشارکت ایجاد کند؟ تحلیل آماری در غالب تحلیل توصیفی و استنباطی انجام شده است. در تحلیل توصیفی، فراوانی و درصد خالص مؤلفه بیان شده و در تحلیل‌های استنباطی، آزمون همبستگی مورد استفاده قرارگرفته است.

۴. بیان یافته‌ها

فضای مورد تحقیق، منطقه تاریخی و فرهنگی شهر شیراز است که خانه‌هایی از محلات مختلف بافت بصورت اتفاقی انتخاب شده است. در این پژوهش تعداد ۴۰۰ خانه به عنوان نمونه انتخاب گردید. یافته‌های این پژوهش شامل یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی می‌باشد. یافته‌های توصیفی، بعضی از ویژگی‌های نمونه‌های تحقیق و خانه‌های مورد بررسی شده را شامل می‌شود و یافته‌های استنباطی تجزیه و تحلیل متغییرهای تحقیق را ارائه می‌دهد.

جدول ۱. سئوالهای مربوط به عوامل انگیزشی در پرسشنامه؛ ماخذ: داده‌های پژوهش.

انگیزه	گویه های مربوطه
عامل فردی	من دوست دارم برای آنچه که انجام می دهم تشویق شوم؛ من مایلم برای آنچه که انجام می دهم مورد توجه مسئولین قرار گیرم؛ من احساس می کنم مشارکت درامر بهسازی و نوسازی محله، همراه با سود است؛ من ارتباط با همسایگان را ضروری می دانم؛
عامل دیگران	خانواده من تمایل دارند که من در این کار شرکت کنم؛ چون دوستان و همسایه هایم در این کار شرکت می کنند، من هم در این کار شرکت می کنم؛ من در این کار شرکت می کنم چون معتمد محل این کار را تایید می کند؛
	من مایلم برای زیبا شدن محله خود مشارکت کنم؛
عامل محله	من دوست دارم محله ای بهتر داشته باشم؛
	من برای بالا رفتن امنیت محله خود در این کار مشارکت می کنم؛ من بدلایل تمیزتر شدن محله خود در این کار مشارکت می کنم؛
عامل خانه	من برای بهتر شدن خانه ام تمایل دارم؛ من تمایل دارم برای مقاوم سازی خانه خود در این کار مشارکت کنم؛

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

۴. ۱ تجزیه و تحلیل توصیفی یافته‌ها

در ذیل به صورت خلاصه نتایج توصیفی پرسشنامه ارائه شده است: نتایج نشان می‌دهد که ۴۵/۵ درصد نمونه آماری، مرد و بقیه زن بوده‌اند. بیشترین جمعیت نمونه که ۴۳/۲۵ درصد نمونه‌ها را تشکیل می‌دهند همسر خانواده هستند. با توجه به اینکه پرسشگرها بیشتر در روز به خانه‌های نمونه مراجعه می‌کردند، در نتیجه درصد پاسخ دهندگان زن بیشتر بوده است. ۲۶ درصد نمونه آماری دارای سنی بین ۳۵ تا ۴۵ سال هستند. یکی از خصوصیات جمعیتی بافت‌های فرسوده، میزان سواد پایین ساکنین می‌باشدکه نتایج پرسشنامه نیز این امر را نشان می‌دهد. بطوری که بیشترین جمعیت نمونه که ۳۸/۲۵ درصد نمونه‌ها را تشکیل می‌دهند زیر دیپلم می‌باشند. نتایج نشان می‌دهد که شغل سرپرست خانوار ۲۱/۲ درصد نمونه آماری، شغل آزاد و۱۸/۸ درصد آنها بازنشسته و ۲۱/۲ درصد نیز بیکار می‌باشند. سوالات در خصوص همسایگان نمونه آماری نشان می‌دهدکه ۲۷ درصد نمونه‌ها با ارتباط با همسایگان کاملا موافق هستند و حدود ۳۰ درصد نیز تا حدی مخالف هستند. در سئوالی دیگر تمایل نمونه‌های آماری در مشارکت در بهسازی و نوسازی محله خود مورد پرسش قرار گرفت که نتیجه نشان می‌دهد ۳۸/۴۶ درصد آنها کاملا با مشارکت در بهسازی و نوسازی محله موافق هستند. ۳۴/۰۷ درصد نیز تا حدی موافق هستند. برای مشخص شدن اهمیت انگیزه‌های مشارکت نمونه‌های آماری، سوالات انگیزشی پرسشنامه از ۲ تا ۲- امتیازدهی شد. جدول ۲ امتیاز عوامل مختلف را نشان می‌دهد. همانطورکه از جدول برمیآید عامل محله با امتیاز ۵۰۵/۷۵ موثرترین عامل در مشارکت را نشان میدهد. همچنین بعد از عامل محله، عامل خانه، با ۳۹۱/۵، عامل دیگران، با ۲۴۱/۶ و عامل فردی، با ۱۷۳/۵ به ترتیب بیشترین تاثیر را بر مشارکت داشته‌اند.

۴-۲ تجزیه و تحلیل استنباطی یافته‌ها

برای تعیین مهمترین عوامل انگیزشی مشارکت‌کنندگان در بهسازی و نو سازی بافت فرسوده شیراز، همبستگی بین تمامی سئوالات تحقیق انجام شد. با توجه به اینکه متغیرها با مقیاس رتبه ای می باشند برای آزمون این‌کار از شاخص تاو- کندال استفاده گردید. نتایج آزمون نشان می‌دهد که بین نوع جنسیت و سن نمونه آماری بامشارکت در بهسازی و نو سازی محله در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است، در نتیجه می‌توان گفت نوع جنسیت و سن بر مشارکت در بهسازی و نو سازی محله تأثیر دارد. بدین معنی که زنها بیشتر تمایل به مشارکت

جدول ۲. امتیاز عوامل انگیزشی مشارکت؛ ماخذ: داده‌های پژوهش.

انگیزه	گویه‌های مربوطه	امتیاز	میانگین امتیاز عامل
عامل فردی	تشویق شدن	۱۱۴	۱۷۳/۵
	مورد توجه مسئولین قرار گرفتن	۴۴	
	همراه با سود برای فرد	۳۷۸	
	ارتباط با همسایگان	۱۵۸	
عامل دیگران	تمایل خانواده	۳۲۵	۲۴۱/۶
	شرکت دوستان و همسایه ها	۲۱۵	
	تایید معتمد محل	۱۸۵	
عامل محله	زیبا شدن محله	۶۱۱	۵۰۵/۷۵
	محله ای بهتر	۴۱۸	
	امنیت در محله	۵۱۰	
	تمیزتر شدن محله	۴۸۴	
عامل خانه	بهتر شدن خانه	۳۶۵	۳۹۱/۵
	مقاوم سازی خانه	۴۱۸	

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

دارند و همچنین با افزایش سن تمایل به مشارکت کمتر می‌شود. در تجزیه و تحلیل داده‌ها میتوان چنین نتیجه گرفت که بین متغیرهای بالا رفتن امنیت محله و میزان مشارکت آنها در بازسازی و بهسازی محله رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی ساکنینی که برای بالا رفتن امنیت محله خود در این کار مشارکت می‌کنند، بیشتر از ساکنینی که چنین احساسی را ندارند، به مشارکت در بازسازی و بهسازی محله علاقه مندند. در این فرضیه؛ همبستگی ۰/۳۶۹ و معناداری آن ۰/۰۰۴ دیده میشود.

مطالعات به دست آمده نشان میدهد که بین علاقه ساکنین به ارتباط با همسایگان و میزان مشارکت آنان رابطه معنا داری و جود دارد؛ یعنی هر چه افراد به ارتباط با همسایگان بیشتر علاقه مند باشند، میزان مشارکت آنها بالاتر است و برعکس.

نتایج آزمون تمایل به مشارکت در بهسازی و نو سازی محله نشان می‌دهدکه بین میزان تمایل به مشارکت به علت اینکه دوستان و همسایه او در این کار شرکت می‌کنند، و مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که آنهایی که اعتقاد بیشتری نسبت به همراهی با دوستان و همسایه‌های خود داشتند، بیشتر تمایل به مشارکت دارند. میزان تمایل به مشارکت برای مقاوم سازی خانه خود و مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل مقاوم سازی خانه در بهسازی، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. میزان تمایل به مشارکت تا خانه ای بهتر داشته باشد و تمایل به مشارکت در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل بهتر شدن خانه، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. میزان تمایل به مشارکت چون معتمد محل این کار را تایید می‌کند و مشارکت، در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل تایید معتمد محل، تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند.

میزان تمایل به مشارکت برای اینکه او دوست دارد برای آنچه که انجام می‌دهد مورد تشویق مسئولین قرارگیرد، در سطح آلفای ۵ درصد معنادار است. بدین معنی که عامل تشویق شدن فرد برای مشارکت، انگیزه تمایل به مشارکت را بیشتر می‌کند. نتایج آزمون نشان می‌دهدکه

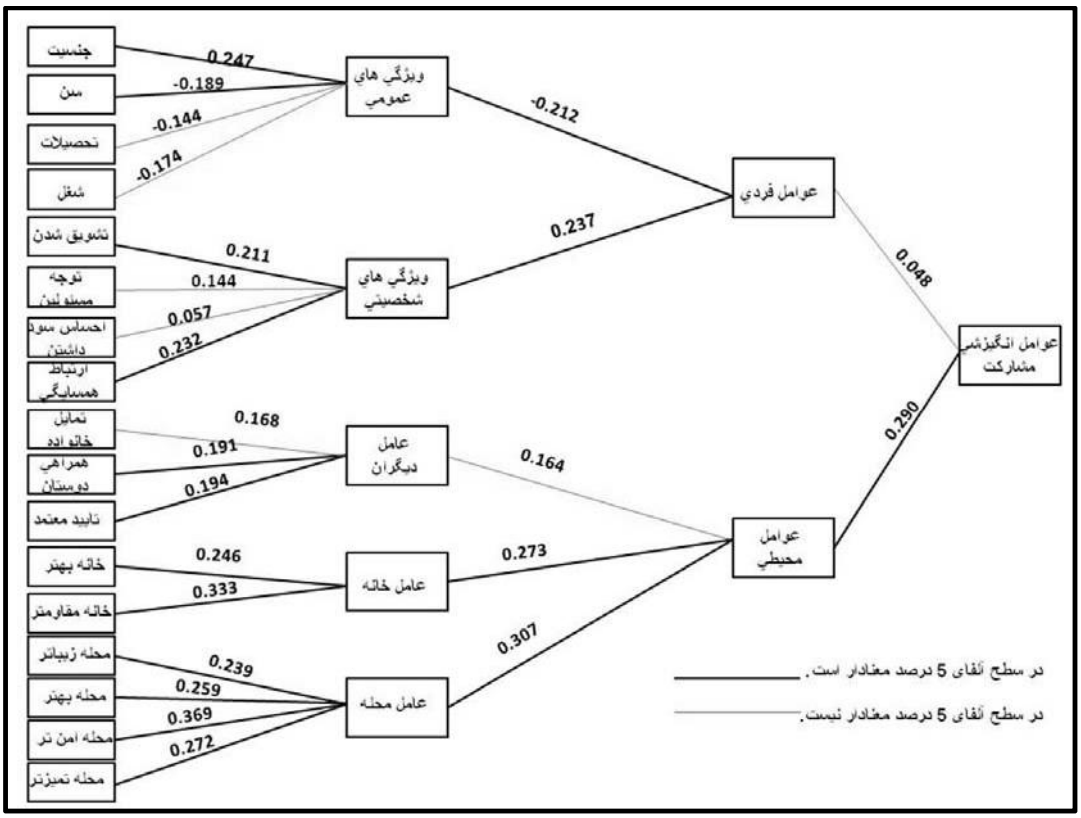

نمودار ۲. مدل نهایی عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز؛ ماخذ: داده‌های پژوهش.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

جدول ۳. میزان ضریب همبستگی کندال تاو مشارکت کردن فرد و متغیرهای متفاوت

متغیر	حدمعناداری	sig(p) بدست آمده	ارزش کندال تاو	وضعیت فرضیه آماری
جنسیت	۰/۰۵	۰/۰۱۳	۰/۲۴۷	تایید
سن	۰/۰۵	۰/۰۳۶	-۰/۱۸۹	تایید
تحصیلات	۰/۰۵	۰/۱۲۰	-۰/۱۴۴	رد
شغل	۰/۰۵	۰/۰۵۶	-۰/۱۷۴	رد
تشویق شدن	۰/۰۵	۰/۰۲۱	۰/۲۱۱	تایید
توجه مسئولین	۰/۰۵	۰/۱۲۰	۰/۱۴۴	رد
سود داشتن	۰/۰۵	۰/۵۴۴	۰/۰۵۷	رد
ارتباط همسایگی	۰/۰۵	۰/۰۱۱	۰/۲۳۲	تایید
تمایل خانواده	۰/۰۵	۰/۰۷۴	۰/۱۶۷	رد
همراهی دوستان	۰/۰۵	۰,۰۳۸	۰/۱۹۱	تایید
تایید معتمد	۰/۰۵	۰/۰۳۵	۰/۱۹۴	تایید
خانه بهتر	۰/۰۵	۰,۰۰۹	۰/۲۴۶	تایید
خانه مقاومتر	۰/۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۳۳	تایید
محله زیباتر	۰/۰۵	۰/۰۱۲	۰/۲۳۹	تایید
محله بهتر	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۲۵۹	تایید
محله امن تر	۰/۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۶۹	تایید
محله تمیزتر	۰/۰۵	۰/۰۰۴	۰/۲۷۲	تایید

بین تمایل به مشارکت در بهسازی و نوسازی محله و شغل و میزان تحصیلات در سطح آلفای ۵ درصد معنادار نیست. نمودار ۲ مدل نهایی عوامل انگیزشی موثر بر مشارکت ساکنین بافت تاریخی و فرهنگی شیراز در بهسازی و نوسازی آن و میزان همبستگی عوامل مختلف با مشارکت، حاصل از پژوهش را نشان می‌دهد. جدول ۳ میزان ضریب همبستگی کندال تاو مشارکت‌کردن فرد و متغیرهای متفاوت را نشان می‌دهد.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به مطالعات انجام‌گرفته در محله‌های تاریخی و فرهنگی شهر شیراز و تجزیه و تحلیل آنها، نتایج نشان می‌دهدکه به طورکلی عامل محله‌که خود از مجموعه چند عامل دیگراز جمله، بهترشدن، زیباترو تمیزترشدن محله است، از دیگر عوامل در تصمیم گیری فرد به مشارکت بیشتر است. در ضمن علاقه به امنیت محله پیش بینی کننده مشارکت آنها در بازسازی و بهسازی محله به شمار می‌رود. از طرف دیگر تفاوت در خصوصیت اجتماعی واقتصادی ساکنین مانند میزان تحصیلات و شغل صاحب خانه تفاوت معناداری را در رفتار مشارکتی آنان سبب نمی‌شود. نتایج نشان می‌دهدکه مردم انتظار دارند تا مسئولین دولتی آنها را بعد از مشارکت در فعالیت‌ها مورد تشویق قرار دهند. بنابراین بهتر است تا دستگاه‌های متولی بازسازی بافت فرسوده ساکنینی راکه در بهسازی و نوسازی بافت مشارکت می‌کنند مورد حمایت و تشویق قرار دهند. در خصوص شیوه‌های جلب مشارکت با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود که بر مقاوم سازی خانه‌ها و امنیت محله بعد از باز سازی و نوسازی تاکید شود. همچنین با توجه به اینکه بین رابطه با همسایگان و مشارکت‌کردن در بهسازی و نوسازی محله تأثیر مثبت در حس مشارکت ساکنین دارد، انجام فعالیتهای اجتماعی برای ایجاد ارتباط بیشتر بین همسایگان پیشنهاد می‌شود. به طورکلی به منظور تحقق مشارکت ساکنین در امر بهسازی و نوسازی محله ضرروی است تا موانع و محدودیتهای موجود در این راه از میان برداشته شود و قبل از اجرای فعالیتهای بهسازی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]

و نوسازی و نیز در حین انجام آن، اقداماتی متناسب با تقویت مشارکت انجام شود.

با توجه به مطالعات انجام گرفته موارد زیر در خصوص بهسازی و نوسازی بافتهای فرسوده و جلب مشارکت مردم پیشنهاد می‌شود:

۱. **معرفی طرح‌های بهسازی و نوسازی محله به جوانان مونث خانواده برای تقویت امر مشارکت؛**

۲. **رواج روح اجتماعی و ایجاد احساس تعلق به محله خود در بین ساکنین؛**

۳. **تاکید بر بهترشدن محله پس از بهسازی ونوسازی بافت؛**

۴. **حساس کردن مردم نسبت به امنیت محله خود؛**

۵. **کاهش تعارض بین منافع مردم و مشارکت در امر بازسازی و بهسازی محله.**

منابع و ماخذ

۱. احمدی، یعقوب، حامد، بیتا (۱۳۹۰) سنجش وضعیت تفاوت نسلها در ابژه‌های فرهنگی، اجتماعی، جامعه‌شناسی کاربردی شماره ۴۲ پیاپی صص ۱۸۵-۲۰۸

۲. اخلاقی، عبدالرحیم (۱۳۹۰) نگاهی به روش تشویق در ایجاد انگیزه از دیدگاه قرآن، فصلنامه اسلام و پژوهش‌های مدیریتی شماره ۱، صص ۱۲۷ ــ ۱۵۲

۳. افروزه، محمدصادق (۱۳۹۰) شناسایی عوامل انگیزشی، ویژگیهای شخصیتی و مؤلفه‌های اجتماعی نیروهای داوطلبی در ورزش، فصلنامه مدیریت ورزشی، شماره‌ی ۱۱، صص۱۶۵-۱۸۱.

۴. افسر، کرامت الله (۱۳۵۳) تاریخ بافت قدیمی شیراز، انتشارات انجمن آثار ملی، تهران..

۵. الوانی، سید مهدی (۱۳۸۴) مدیریت عمومی، نشر نی، تهران

۶. برومند، زهرا (۱۳۸۵) مدیریت رفتار سازمانی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.

۷. دانایی، میترا، آجیلی، عبدالعظیم (۱۳۸۴) مروری بر تنگناهای مشارکتی در تعاونیهای زنان روستایی ایران، ماهنامه جهاد، سال بیست و پنجم، شماره ۲۶۹، ص ۵۰-۵۵.

۸. راش، مایکل (۱۳۷۷) جامعه و سیاست، ترجمه: منوچهر صبوری، انتشارات سمت، تهران.

۹. شکویی، حسین (۱۳۷۲) جغرافیای اجتماعی شهرها، چاپ دوم، انتسارات جهاد دانشگاهی، تهران.

۱۰. صارمی، حمیدرضا، صارمی، مسعود (۱۳۹۰) بررسی و تحلیل عوامل موثر در تجلی شهر امن از دیدگاه اسلام، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۷، ص ۱۸-۷.

۱۱. طالشی، مصطفی (۱۳۸۹) برنامه ریزی مشارکتی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران.

۱۲. عزیزی طاهر، زمانی، غلامحسین (۱۳۸۸) رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری: مبانی روانشناختی انگیزش و موانع موجود، مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه‌کشاورزی ایران، دوره ۴۰، شماره ۱، ۱۳۸۱۲۹.

۱۳. عفتی، محمد (۱۳۷۱) بررسی عوامل موثر بر مشارکت روستائیان در طرحهای توسعه روستایی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.

۱۴. لیپست، مارتین و دوز، رابرت (۱۳۷۳) جامعه شناسی سیاسی، ترجمه: محمد حسین فرجاد، انتشارات توس، تهران.

۱۵. موسوی، میرطاهر (۱۳۸۵) مشارکت اجتماعی یکی از مولفه‌های سرمایه اجتماعی، فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی سال ششم، ش ۲۳.

۱۶. واعظ موسوی، سید محمد کاظم، مسیبی، فتحا (۱۳۸۶) روانشناسی ورزش، انتشارات سمت، تهران.

۱۷. هادیان، اکرم، دانشپور، سید عبدالهادی (۱۳۸۷) نوسازی بافت‌های فرسوده شهری و مشارکت شهروندان، اولین همایش بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری، مشهد.

22. Hartley, T. W. (2006). Public perception and participation in water reuse. Desalination, 187(1-3), 115-126.

23. McMillion, M. B. (1981). Why people volunteer. Agriculture Education Magazin

24. Monzon, José Luis, Chave, Rafael s,(2008). "The European Social Economy: Concept And Dimensions Of The Third Sector," Annals of Public and Cooperative Economics, Wiley Blackwell, vol. 79(3-4), pages 549-577

25. UNDP,(1999), Development Programme. REPORT, Published for the United Nations, New York. Oxford University Press

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-24]